

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра туризму

Худоба В.В.

Лекція № 5:

СОЦІАЛЬНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Лекція з навчальної дисципліни

“ОСНОВИ ТУРИЗМОЗНАВСТВА”

Для студентів спеціальності 242 Туризм

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

на засіданні кафедри туризму

“_____” _____ 2018 р.
протокол № _____

Зав. кафедри _____ проф. Волошин І.М.

ЛЬВІВ 2018

Лекція 5. СОЦІАЛЬНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

План

1. Умови та фактори розвитку туризму
2. Туризм і сфера послуг
3. Правові засади діяльності туристичних організацій

Рекомендована література:

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: Монографія. – К.: В-во Київського університету, 2001.-395с.
2. Внутрішній туризм в Україні: окремі аспекти. Збірка статей.-К.: Вид-во ФПУ, 2007. – 161 с.
3. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу Навчальний посібник. - К.: Альтерпрес, 2004. - 192 с.
4. Забалдіна Ю.Б. Маркетинг туристичного підприємства: Навчальний посібник. – К. Вид-во ФПУ, 2002. – 196 с.
5. Закон України «Про музеї та музейну справу» від 29 червня 1995 р. №29/95 // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - №25. – Ст. 191.
6. Закон України «Про туризм» від 15 вересня 1995 року №324/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - №31. – Ст. 241.
7. Зорин И.В. Менеджмент туризма. Туризм и отраслевые системы:Учебник.– М.: Финансы и статистика, 2001. – 272 с.
8. Історико-культурна спадщина України. – К. Вид-во ФПУ, 1998. – 400 с.
9. Сокол Т.Г. Основи туристичної діяльності: Навчальний посібник. – 2-е вид., випр. та доп. – К. Вид-во ФПУ, 2006. – 76 с.
- 10.Туристично-краєзнавчі дослідження: Збірник наукових статей. - Випуск 2. – К. Вид-во ФПУ, 1999. – 655 с.

1. Умови та фактори розвитку туризму

Туризм як важливе соціально-економічне явище сучасності тісно пов'язаний з розвитком суспільства та підпорядковується його об'єктивним законам. Через свої функції він активно впливає на життєдіяльність суспільства і в той же час залежить від нього, стану розвитку його продуктивних сил і виробничих відносин, об'єктивних умов.

Попри велике позитивне значення туризму для розвитку суспільства він може також мати негативний вплив на суспільне життя. Іноді туризм може загрожувати здоров'ю людей. Це особливо характерно для спортивного туризму з активним пересуванням.

Під час загострення міжнародної обстановки туризм може використовуватись реакційними силами як канал для організації і проведення підривної діяльності. Так було під час громадянської війни в Іспанії, коли під виглядом туристів фашистська Німеччина засилала до сусідніх європейських країн своїх військовослужбовців. Для цього при VII управлінні міністерства пропаганди було створено спеціальний відділ туризму. Сьогодні також відомі випадки «експорту» кримінальних і політично небезпечних осіб каналами туризму.

Туризм може здійснювати негативний вплив і на місцеве населення, стимулюючи появу небажаних соціальних груп (валютників, повій, наркоманів, злодіїв і жебраків), комерціалізацію культури та заміну її субкультурою тощо. Так, у Шрі-Ланці розвиток туризму порушив життя рибальських громад, викликав зростання цін, у т. ч. на фрукти, квіти та морепродукти, вніс неспокій у релігійні культури й храми. Населення почало вживати наркотики, зросла кількість повій. У туристів також з'явилися проблеми. їм надзвичайно набридають жебраки та різні зазивачі, яких не було раніше.

Існує також проблема складного та часто негативного впливу туризму на стан довкілля. Туризм і туристи можуть стати не тільки жертвами забруднення довкілля, але й досить часто його причиною. Справа не обмежується тільки прямими діями туристів: бруд і сміття, залишені туристами в місці перебування, лісові пожежі, руйнування пам'яток вандалами, які залишають на них написи. Йдеться про вплив на якість води в річках, озерах і морях; якість повітря, що забруднюється від застосування туристичного транспорту з двигунами внутрішнього згоряння на шкідливому паливі; шум від діяльності різних розважальних закладів; знищення місцевої флори та фауни; руйнування екологічних систем внаслідок втручання індустрії туризму.

Отже, і наслідки взаємодії туризму та суспільства, і розвиток туризму в цілому залежать від комплексу умов: *природно-географічних, історико-політичних, соціально-економічних, демографічних*, що склалися у суспільстві, і факторів, які їх визначають. Останні прийнято поділяти на зовнішні та внутрішні.

До *зовнішніх факторів* розвитку туризму можна віднести географічне положення регіону, політичні відносини між країнами, міжнародний розподіл праці, рівень цін на міжнародному ринку та в різних країнах, співвідношення валют тощо. Такі демографічні фактори, як зростання населення земної кулі, його нерівномірна щільність і концентрація у великих містах (урбанізація) призводять до збільшення туристичного потенціалу, посилення міграційних потоків, у т. ч. туристичних. Збільшення середньої тривалості життя дозволило залучити до туристичного руху осіб похилого віку, які мають матеріальні можливості подорожувати. Щодо розвитку туризму в країнах світу з точки зору природно-географічних умов велику роль відіграють такі фактори, як їх географічне положення, близькість до транзитних шляхів і країн, які поставляють туристів, віддаленість від «гарячих точок» планети. Політична нестабільність, локальні війни здатні викликати спад туризму, як це трапилося, наприклад, у 2001 р. в результаті теракту 11 вересня в Нью-Йорку. На формування світових туристичних потоків активно впливає співвідношення рівнів соціально-економічного розвитку різних країн.

Визначальними є *внутрішні фактори* розвитку туризму. Серед них — природно-географічні особливості й кліматичні умови країни, наявність та якість природних ресурсів і можливість їх зручного використання; економічна ситуація в країні; внутрішня політика країни, політична стабільність; суспільний лад, рівень розвитку продуктивних сил, структура і рівень добробуту населення. Останнє є чи не вирішальним серед внутрішніх факторів.

Адже для здійснення туристичної подорожі людина виділяє певний час, переважно це оплачена відпустка, відповідну суму грошей, розмір якої визначається заробітком. Суттєвою умовою є можливість отримання пільг і знижок на туристичні послуги за рахунок держави й громадських організацій, підприємств та установ. Велике значення мають стан розвитку туристичної інфраструктури, транспортних мереж, рівень життя в суспільстві, освітній та культурний рівень населення.

З точки зору впливу на туристичну діяльність усі фактори поділяються на *фактори залучення* (спонукають до подорожі) та *фактори розподілу*, або *диференціації попиту* (впливають на вибір місця подорожі).

До першої групи факторів відносять природні, культурні та соціальні умови в країні, де формуються туристичні потоки, до другої — туристичні ресурси, розвиток інфраструктури, рівень соціально-економічного розвитку країни, куди направляються туристи.

З точки зору механізму впливу на розвиток туризму можна визначити фактори об'єктивні, що вже сформовані історичним розвитком суспільства, і такі, що цілеспрямовано регулюють саме туристичну діяльність. Усі вищенаведені фактори можна віднести до першої групи. До другої належать державна політика в туризмі, наявність і зміст туристичного законодавства, туристична освіта в суспільстві тощо. Останні є основою туристичної політики.

2. Туризм і сфера послуг

За характером суспільного розподілу праці та участю у створенні сукупного суспільного продукту всі галузі народного господарства поділяються на сфери: матеріального виробництва та нематеріальну.

Матеріальне виробництво — це сфера застосування праці, де прямо та безпосередньо створюється суспільне багатство, сукупний суспільний продукт у вигляді засобів виробництва та предметів споживання.

Нематеріальна сфера — це сфера застосування праці, яка забезпечує нормальні умови життя людей і розвитку суспільства. Вона об'єднує всі галузі, пов'язані із задоволенням потреб людини, відтворенням робочої сили.

Досить часто останню визначають як невиробничу. Це не зовсім так, оскільки більшість галузей нематеріальної сфери людської діяльності мають виробничу базу, виробничий цикл, де в результаті застосування засобів виробництва і робочої сили виробляються певні споживчі вартості. Це — послуги, тобто процес праці, в якому поєднуються засоби виробництва та трудові ресурси.

Сучасне розуміння поняття «туризм», або «туристичне господарство», поєднує матеріальну й нематеріальну сферу. Сьогодні на ринку праці туризм виділився в окрему сферу господарювання, яка належить до нематеріальної, переважно — до сфери послуг.

Сферою послуг є специфічна галузь застосування суспільно-корисної праці, де створюються особливі споживчі вартості у формі послуг для

виробничого, суспільного та особистого споживання. Значна частина потреб суспільства реалізується у сфері послуг.

Послуга — специфічна форма суспільнокорисної праці, де продукт (річ або корисний ефект діяльності) та процес його виробництва (обслуговування) невід'ємні один від одного. Разом з тим, послуга є економічною категорією і виступає як споживча вартість.

В умовах товарного виробництва і ринку праці послуга, як і будь-який товар, може обмінюватися на гроші. Тобто вона має товарну, обмінну вартість, ціну. Залежно від того, які потреби (виробничі, суспільні або особисті) задовольняє сфера послуг, її галузі входять до матеріального виробництва або нематеріальної сфери. Так, ціна послуг з ремонту виробничого обладнання, товарних перевезень, страхування продукції та ін., що обслуговують матеріальне виробництво, знаходить своє втілення в ціні кінцевого продукту. Тобто послуги безпосередньо беруть участь у створенні сукупного суспільного продукту. Інші галузі сфери послуг, у т. ч. туризм, діють на людину як творця сукупного багатства, підвищуючи її працездатність, і таким чином створюють і збільшують це багатство.

Крім того, саме через сферу послуг відбувається перерозподіл капіталів і формування структури національного доходу. У сфері міжнародного туризму, наприклад, відбувається процес перерозподілу часток національного доходу країн-учасниць міжнародного туристичного обміну. При обслуговуванні іноземних туристів відбувається перерозподіл частки національного доходу, створеного в країні, звідки приїхав турист, у країну, куди він приїхав. Безумовно, в цьому процесі економічно виграють країни, що приймають туристів і де вони залишають частку своїх капіталів. Сфера послуг забезпечує також рух капіталів, прискорює їх обіг і таким чином впливає на розвиток інших галузей народного господарства.

Матеріальний результат послуги може бути втілений у реальному предметі, речах. Наприклад, послуги з виготовлення ключів на замовлення, пошиття одягу, послуги підприємств громадського харчування. Нематеріальний результат — це задоволення інтелектуальних, художньо-естетичних та інших потреб людей, зокрема в оздоровленні, відпочинку тощо. Але у будь-якому випадку послуга є поєднанням праці людей (обслуговування) та корисного ефекту цієї праці (її продукту).

Нематеріальні послуги мають свої характерні особливості, про які слід добре пам'ятати працівникам туристичної галузі:

1. Невідчутність нематеріальної послуги. Не можна конкретно визначити якість турпродукту в момент купівлі. Споживач купує скоріше певні «очікування» або «ілюзії», а порівняти може тільки очікувані вигоди з отриманими. Тому ніколи не можна стверджувати, що очікувані враження збігатимуться з фактично отриманими.

2. Невизначеність (мінливість, непостійний характер) якості, неповторність отриманих послуг. Навіть якщо попередні враження від відвідання якоїсь місцевості були чудовими, вони можуть не повторитися (погіршилася погода, не спостерігалось якимось характерне цікаве природне

явище, розпочалися ремонтні роботи тощо).

3. Незбереженість (неможливість складувати і залишати на продаж у наступні дні). Місце в готелі, місце в літаку на чартерний переліт можна продати тільки сьогодні, завтра готель вже матиме простій, а чартерного рейсу вже не буде. Подія, яка сьогодні приваблює туристів, теж може не повторитися в близькому майбутньому.

4. Невіддільність від джерела виробництва. Якщо вам треба дістатися певної місцевості, куди прямують поїзди не кращого рівня обслуговування, вам не допоможе факт наявності квитків на потяг люкс, але до іншої місцевості.

5. Невід'ємність від місця — подивитися на Тадж-Махал можна тільки в Агрі (Індія).

6. Невіддільність від виробника — тому кваліфікація, особисті якості, манера спілкування гіда, порт'є, менеджера здатні визначити якість самої послуги.

7. Залежність якості від споживача (клієнта), який має різні сподівання, характер. Одна й та сама послуга неоднаково може сприйматися різними споживачами.

При наданні туристичних послуг, корисний ефект значною мірою залежить від умов їх надання та якості обслуговування.

Послуга виступає також і як категорія соціально-історична. Це категорія, що історично розвивається, причому її розвиток слід розглядати лише у зв'язку з розвитком і сучасним станом суспільства, його продуктивних сил і виробничих відносин. На різних етапах розвитку суспільства якість послуг і форми їх надання були різними й відповідали рівню розвитку суспільства.

Важко переоцінити значення сфери послуг для суспільства в цілому та кожної людини зокрема. Так, предмети споживання, що виробляються у матеріальній сфері, саме через сферу послуг надходять до споживача. Вона не тільки задовольняє зростаючі потреби населення, але й активно впливає на їх формування та удосконалення. Сфера послуг активно впливає на економію праці та перебудову побуту і, таким чином, на ефективність суспільної праці. Спеціалісти підрахували, що середньостатистична людина близько 40% свого часу витрачає на виконання домашньої роботи. При цьому у жінок вільного часу залишається у 1,7 рази менше ніж у чоловіків. Сфера послуг дозволяє збільшити та раціонально використати вільний час людини, створює необхідні умови для всебічного розвитку особистості, їй належить важлива роль у зближенні умов побуту в місті та на селі, усуненні існуючих розбіжностей між розумовою та фізичною працею, нерівності в становищі чоловіка та жінки.

Туризм посідає особливе місце в системі галузей народного господарства та сфери послуг. Як вид активного відпочинку він посідає одне з чільних місць серед потреб населення і витрат на них. У структурі туристичного продукту товари становлять не більше 20%, а 80-85% припадає на туристичні послуги, серед яких основними є: розміщення, харчування, транспортні перевезення та розваги. Крім того, в туризмі задіяний цілий спектр додаткових послуг: банківські, медичні, страхові, візові тощо..

Тривалий час туризм не входив до системи національної статистики і не виділявся окремо у класифікаторі галузей народного господарства України. Підприємства, що виробляють туристичні послуги й товари, розподілялися за різними сферами господарства: житлово-комунальною, охорони здоров'я, громадського харчування, транспорту, дозвілля тощо. Це відбувалося власне тому, що туристична індустрія є сукупною сферою економіки або комплексом виробництв.

3. Правові засади діяльності туристичних організацій

Туристична фірма — це організація або підприємство, що є суб'єктом підприємницької діяльності. Вона займається створенням, реалізацією туристичного продукту й організацією його споживання. Як суб'єкт підприємництва туристична фірма є юридичною особою, яка у своїй діяльності керується Конституцією України, положеннями Цивільного та Господарського кодексів України, законами України, постановами й декретами Кабінету Міністрів України та іншими законодавчими й нормативними документами.

Процедура створення туристичного підприємства як юридичної особи складається з декількох етапів, серед яких можна визначити:

- вибір організаційно-правової форми;
- оформлення протоколу намірів засновників;
- визначення фірмового найменування та юридичної адреси підприємства;
- розробку проектів установчих документів;
- проведення установчих зборів;
- підготовку установчих документів до реєстрації;
- державну реєстрацію підприємства;
- постановку на облік та реєстрацію у податкових, статистичних органах, Пенсійному фонді, Фонді соціального страхування та інших установах;
- організаційні процедури, пов'язані з відкриттям банківських рахунків, виготовленням печатки, штампів, фірмових бланків тощо.

Вибір організаційно-правової форми господарського товариства здійснюється відповідно до чинного законодавства. Так, Цивільний та Господарський кодекси України визначають такі форми господарських товариств як акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства та командитні товариства.

Для чіткого визначення мети і завдань підприємства, що створюється, окреслення предмету його діяльності, погодження організаційно-правової форми, розміру статутного капіталу, розподілу доручень між засновниками та вирішення інших організаційних питань оформлюється протокол намірів. Цей документ не належить до установчих і не має юридичної сили, але він є основою майбутнього установчого договору, додає діям засновників більш організованого характеру і є єдиним документом, який їх об'єднує до моменту реєстрації.

Установчий договір засвідчує наміри засновників створити конкретне підприємство, вказує на мету його створення та предмет діяльності, в ньому називаються всі засновники, зазначається розмір статутного капіталу та його розподіл по частках, вказуються кошти та майно, які вносяться засновниками у його статутний фонд, його оцінка тощо.

Статут підприємства містить наступні дані:

- повне найменування підприємства, його правовий статус та юридичну адресу;
- відомості про засновників, їхні права та обов'язки, порядок зміни їх складу;
- мета та предмет діяльності;
- статутний капітал і розподіл його часток;
- перелік майна підприємства;
- порядок розподілу прибутку та покриття збитків, формування фондів підприємства;
- органи управління підприємством і принципи трудових відносин з працівниками;
- організація обліку аудиту та звітності на підприємстві, робота ревізійної комісії;
- принципи реорганізації та ліквідації підприємства, припинення його діяльності;
- порядок внесення змін і доповнень до статуту.

Статутний фонд підприємства формується відповідно до законодавства, яке, зокрема, регламентує його мінімальний розмір.

Наступним етапом є проведення установчих зборів, у яких беруть участь всі засновники або їх повноважні представники (довірені особи). Збори вирішують питання про створення підприємства, ухвалення та прийняття установчих документів, вибори органів управління та затвердження виконавчих, ревізійних органів та аудиту й інші організаційні питання. Проведення зборів засвідчується протоколом.

Затвержені зборами документи повинні бути підготовлені до реєстрації: передруковані, оформлені згідно вимог, розмножені у достатній кількості копій, прошиті та нотаріально завірені.

Юридична особа повинна мати найменування, не тотожне існуючим, яке містить інформацію про її організаційно-правову форму та назву. Тому реєстрація юридичної особи починається з резервування її найменування. Резервування здійснюється на підставі заяви встановленого зразка протягом 3 днів внесенням відповідного запису до **Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб** (далі Єдиний державний реєстр). Засновник (представник) юридичної особи отримує довідку з реєстру, яка є дійсною протягом 2 міс (для АТ — 9 міс). Після закінчення цього терміну реєстрація мусить відбутися або запис скасовують. За проведення резервування найменування вноситься плата у розмірі двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Для проведення державної реєстрації юридичної особи засновник повинен особисто подати державному реєстратору (надіслати рекомендованим листом з описом вкладення) такі документи:

- заповнену реєстраційну картку на проведення державної реєстрації юридичної особи (надруковану або заповнену друкованими літерами від руки); якщо документи надсилаються рекомендованим листом, підпис заявника на картці повинен бути нотаріально засвідчений;

- копію рішення засновників або уповноваженого ними органу про створення юридичної особи у випадках, передбачених законом;

- два примірники установчих документів; підписи засновників (учасників) на них повинні бути нотаріально засвідчені;

- документ, який засвідчує внесення реєстраційного збору за проведення державної реєстрації юридичної особи;

- чинну довідку з Єдиного державного реєстру про резервування найменування юридичної особи.

При державній реєстрації відкритих акціонерних товариств додатково подається звіт про проведення підписки на акції, який засвідчено Державною комісією з цінних паперів і фондового ринку України.

Для реєстрації селянського (фермерського) господарства додатково подається копія Державного акта на право приватної власності засновника на землю або права оренди.

При реєстрації юридичної особи, засновником (засновниками) якої є іноземна юридична особа, додатково подається документ про підтвердження реєстрації іноземної особи в країні її місцезнаходження, зокрема — витяг із торговельного, банківського або судового реєстру.

Якщо документи для проведення державної реєстрації подаються засновником або уповноваженою ним особою особисто, державному реєстратору додатково пред'являються паспорт і документ, що засвідчує його (її) повноваження.

Державний реєстратор зобов'язаний перевірити ці документи і за відсутністю підстав для відмови внести до реєстраційної картки ідентифікаційний код заявника, відповідно до вимог **Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України**, та внести до Єдиного державного реєстру запис про проведення державної реєстрації юридичної особи на підставі відомостей цієї реєстраційної картки.

Строк державної реєстрації юридичної особи не повинен перевищувати 3 днів (для фізичної особи — 2) від дати надходження документів.

Дата внесення до Єдиного державного реєстру запису про проведення державної реєстрації юридичної особи є *датою державної реєстрації юридичної особи*.

Фізична особа, яка має намір стати підприємцем, для проведення державної реєстрації повинна подати особисто (надіслати рекомендованим листом з описом вкладення) державному реєстратору за місцем проживання такі документи:

— заповнену реєстраційну картку на проведення державної реєстрації фізичної особи — підприємця;

— копію довідки про включення заявника до Державного реєстру фізичних осіб-платників податків та інших обов'язкових платежів;

— документ, який підтверджує внесення реєстраційного збору за проведення державної реєстрації фізичної особи-підприємця.

Якщо документи для проведення державної реєстрації подаються заявником особисто, державному реєстратору додатково пред'являється паспорт.

Центральним органом державної виконавчої влади у галузі туризму нині є Державне агентство України з туризму і курортів, яке входить до складу Міністерства інфраструктури України. До складу її обов'язків і повноважень входять: реалізація державної політики у галузі туризму, сприяння та визначення перспектив і напрямів його всебічного розвитку; участь у створенні законодавчо-нормативної бази туризму; координація діяльності міністерств і відомств, туристичних підприємств і організацій у питаннях туризму, туристичного та готельного обслуговування; ліцензування туристичної діяльності; сприяння розвитку ринкових відносин у галузі туризму; організація рекламно-інформаційної й науково-видавничої роботи; сприяння розвитку матеріальної бази та підготовці кадрів для галузі; представництво інтересів України на рівні міжнародних туристичних відносин.

Місцевими органами державної виконавчої влади в галузі туризму є відповідні структурні підрозділи у складі органів державної виконавчої влади в областях України, містах Києві, Севастополі та в Автономній Республіці Крим. Так, у Києві в 1996 р. розпорядженням Київської міської держадміністрації було створено Управління з питань готельного господарства, туризму та екскурсій, реорганізоване у 2000 р. у Головне управління комунального та готельного господарств і туризму з відповідними відділами. Головного управління здійснює керівництво сферою готельно-туристичного господарства міста, несе відповідальність за її розвиток, координує діяльність туристичних і готельних підприємств. Основними завданнями Головного управління є реалізація державної політики у сфері готельного господарства та туристсько-екскурсійної діяльності, зокрема у масштабах Києва, участь у розробці цільових туристичних програм, сприяння пропаганді й популяризації туристичних можливостей України і Києва, проведення заходів, спрямованих на удосконалення роботи підприємств готельного господарства й туризму, розвиток інфраструктури тощо.

Відповідно до вимог пункту 50 статті 9 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1.06.2000 р. ліцензуванню підлягають туроператорська й турагентська діяльність.

Закон України «Про туризм» дає такі визначення термінів «туроператор» і «турагент»:

— *туристичні оператори* (далі — *туроператори*) — юридичні особи, створені згідно із законодавством України, для яких виключною діяльністю є організація та забезпечення створення туристичного продукту, реалізація та

надання туристичних послуг, а також посередницька діяльність із надання характерних і супутніх послуг та які в установленому порядку отримали ліцензію на тур операторську діяльність;

— **туристичні агенти (далі — турагенти)** — юридичні особи, створені згідно із законодавством України, а також фізичні особи — суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють посередницьку діяльність із реалізації туристичного продукту туроператорів і туристичних послуг інших суб'єктів туристичної діяльності, а також посередницьку діяльність щодо реалізації характерних і супутніх послуг та які в установленому порядку отримали ліцензію на тур агентську діяльність.

Законом «Про туризм» передбачається, що фірми-туроператори й фірми-турагенти повинні здійснити фінансове забезпечення своєї цивільної відповідальності перед туристами на випадок збитків, заподіяних туристам у разі настання певних обставин: неплатоспроможності турфірми або визнання її банкрутом, коли виникає необхідність покрити витрати туриста з його повернення до місця проживання, відшкодувати вартість ненаданих послуг, передбачених договором. Для цього фірма повинна надати гарантію банку або іншої кредитної установи на суму, передбачену ст. 15, розд. III Закону «Про туризм».

Для отримання ліцензії будь-який суб'єкт господарювання, що має намір займатися туроператорською чи турагентською діяльністю, звертається до Міністерства культури і туризму України із заявою встановленої форми, що заповнюється друкарським способом українською мовою, підписується керівником суб'єкта та завіряється його печаткою.

До заяви додаються наступні документи, засвідчені в установленому порядку:

— копія свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності;

— копії установчих документів (статут, установчий договір або рішення засновників про створення підприємства);

— копія документа про затвердження складу органу управління (виконавчого органу), призначення керівника суб'єкта господарювання — для туроператора;

— копія документа про затвердження складу органу управління (виконавчого органу), призначення керівника чи керівника філії, іншого відокремленого підрозділу суб'єкта господарювання — для турагента (юридичної особи);

— копії документів, які підтверджують право власності суб'єкта господарювання або оренди ним службового приміщення (офісу);

— копії документів, які підтверджують рівень освіти, кваліфікації та стаж роботи, необхідні для виконання відповідного виду господарської діяльності; для фізичної особи — засвідчена в установленому порядку копія диплома про спеціальну туристичну освіту;

— копія довідки банківської або іншої кредитної установи про підтвердження фінансового забезпечення відповідальності туроператора

(турагента);

При укладанні туристом угоди на туристичне обслуговування з туроператором (турагентом) копія банківської гарантії видається туристу і є додатком до відповідної угоди.

— копія договору зі страховою компанією про здійснення обов'язкового страхування (медичне та від нещасних випадків) туристів, які здійснюють туристичні подорожі за кордон та в Україні (для туроператорів);

— засвідчена керівником суб'єкта або його заступником копія довідки зі статуправління про включення до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (для юридичної особи).

Туристична фірма, яка має ліцензію на туроператорську діяльність, може здійснювати також турагентську діяльність без спеціальної ліцензії.

Після отримання ліцензії турфірма може здійснювати туроператорську або турагентську діяльність (відповідно до ліцензії) із дотриманням «Ліцензійних умов провадження туроператорської та турагентської діяльності», в яких зазначаються кваліфікаційні, організаційні, технологічні й особливі вимоги щодо виконання цих видів діяльності. Ліцензійні умови затверджуються Держкомітетом України з питань регуляторної політики та підприємництва спільно з Мінкультури і туризму України й після реєстрації Мінюстом є обов'язковими до виконання для всіх туристичних фірм.

Контроль за дотриманням фірмами Ліцензійних умов здійснюється Міністерством культури і туризму України і місцевими органами державної виконавчої влади в галузі туризму. У разі порушення викладених у них вимог до суб'єкта турпідприємництва можуть бути застосовані санкції — від розпорядження про усунення порушень до анулювання ліцензії.